

SLOVENSKA.

KNJIGE „SLOVENSKE MATICE“ ZA L. 1903.

Slovenske narodne pesmi. Uredil dr. K. Štrekelj. 7. snopič (konec II. zv.) Natisnila „Zadružna tiskarna.“ Str. XXVIII. in 595—900. O teh „zaljubljenih“ pesmih trdi sam urednik: „Mnogi mislijo, da je slovenska narodna pesem najkrepkejša in najlepša v liriki, da daje vsebina naših liričnih pesmi bravcu največ estetičnega vžitka. Bojim se, da v tem zvezku ni mnogo takih pesmi, ki bi mogle potrditi to mnenje, s katerim se jaz nikakor ne strinjam, ker cenim, da najde bravec vedno več estetičnega vžitka v naših baladah in legendah, kakor pa v pričujočih proizvodih. Med zaljubljenimi pesmimi je le malo po svojem besedilu samem takih, ki bi segle bravcu globoko do srca, ki bi ga po besedilu samem genile do dna duše. Ni čudo! Saj daje zaljubljena, lirična pesem pravi vžitek šele, če jo poješ; njen tekst je tako večinoma porušen, podrt in raztrgan: šele melodija mu more vdihniti pravo življenje. Žalibog je nisem mogel pridejati povsod. Pa tudi če bi jo bil pridejal, bi ne povišala estetičnega vžitka, ker bi bila le na papirju in zadobi življenje šele, ko jo zapoješ! Vrhu tega ne morejo dati estetičnega vžitka mnoge pesmi prvega razdelka, ker so preveč refleksivne, kar priča, da niso posebno stare, tudi morda sploh ne prav narodne; refleksivna pesem je gostobesedna in klepetava, zatorej odurna in mrzla, kakor gostobesedna klepetulja... Takih poetičnih podob, takega poetičnega vžitka, kakor ga dajejo ljubitelju narodne poezije n. pr. lirične pesmi maloruske, ki presegajo tudi srbske ženske pesmi, bomo pač iskali v naših zaljubljenih zaman...“ Tako gospod urednik sam, in sicer po pravici, ocenja vrednost narodnih pesmi, ki so zbrane v tem snopiču.

Ako pa gospod urednik, ki je tudi sam ves „zaljubljen“ v svoje delo, vendar tako sodi o teh pesmih, moramo imeti vsaj to svobodo, da tudi mi, ki stojimo v tem oziru na mnogo širšem stališču, o njih izpregovorimo.

Gospod urednik stoji namreč na stališču znanstvenega folklorista: „Kakor mora botanik preučevati lepe in grde cvetlice, bodeči trn in strupeno gobo; kakor se mora etimolog z enako ljubeznijo in nepristranostjo ozirati na vse besede danega jezika, naj si bodo domače ali tuje, pravilne ali izprevržene in pokvarjene, naj si izražajo kaj lepega ali grdega: tako mora tudi folklorist z isto ljubeznijo ravnati z narod-

Veliki knez Kyrill Vladimirovič,
ranjen v vojski.

nimi proizvodi, če tudi morda skleplje ali lomi tako zvani „estetik“ roke nad to predrznostjo.“ (Str. XI.)

Gospod urednik se pri tem delu gotovo ne prišteva med „takozvane estetike“, tudi med „naše moraliste“ nikakor neče pripadati: On stoji izključno le na ozkem — skoro bi rekli prirodoslovnem — stališču nabirajočega folklorista. Zato je pa ta zbirka tudi bolj podobna herbariju, kakor pa pesniški knjigi, in sicer herbariju, v katerem so zbrane nižje rast-

line. To ni za gospoda urednika nikaka graja —: ravno nasprotno! Saj znanstvena vrednost take knjige je ravno v tem, da z minuciozno natančnostjo spravi vsako žuželko v oni predal, v kateri spada ... „Estetični sladkosnedeč“ (str. XI.) seveda v teh predalih ne najde tega, po čemer hrepeni ...

Knjiga je torej pisana za ozki krog znanstvenih folkloristov, kakor n. pr. kako fiziološko delo za strokovnjake. Vendar nosi knjiga naslov „Narodne pesmi“, in zato mislimo, da

nega stališča, ampak ker je instinktivno čutil sorodnost med takimi pesmimi in svojo politiko ...

Gospod urednik zasluži brez dvoma vse priznanje kot nabiravec, registrator in primerjavec. On ima vse prednosti natančnega folklorista.

Drugo vprašanje pa je, če je odbor „Slovenske Matice“ modro ukrenil, ko je izdal te pesmi kot društveno darilo, namenjeno za najširšo javnost. Ko bi bil izdal te pesmi le za one, ki „znanstveno preiskujejo narodno duše-

JAPONCI SE IZKRCAVAJO NA KOREJI.

PO JAPONSKEM IZVIRNIKU.

bi se morala ta knjiga tam ustaviti, kjer neha „pesem“ in se začneja — „blago“. Dokler nosi knjiga pesniško ime, bodo „estetični — sladkosnedci“ seveda sodili knjigo tudi z drugačnega stališča, kakor pa gg. Jagić, Murko itd. Jako smo se začudili, da se gospod urednik zahvaljuje dr. Ivanu Tavčarju, ki je pomogel, da je „Matica“ izdala te pesmi. Mislimo, da nikake krivice ne delamo nikomur, če konstatiramo, da se odgovorni urednik „Slovenskega Naroda“ ni potegoval za te pesmi z znanstve-

slovje“, seveda ne bi nihče proti temu ugovarjal. A ako se razširjajo duševni produkti tako nizke vrednosti v masah med ljudstvo, ki je željno višjega vžitka in širše izobrazbe, tedaj se naj nihče ne pritožuje, ako se proti načinu takega izdajanja slišijo opravičene pritožbe.

Naj nam nihče ne pride več z jako cenanim očitkom, da stojimo na malenkostnem stališču in da ne vemo ceniti znanosti! Radovedni smo, kak „znanstven [napredek]“ bodo rodile take

pesmi zlasti med mlajšim občinstvom! Sicer pa čujemo, da je gospod urednik sam že uvidel, da se ne dá izvajati v tem izdanju načelo, da se naj natisne vse, kar se nabere, ampak da je sam izločil neko zbirko kot „kosmato“. Pri tem ga niso mogli voditi drugačni, nego estetični ali moralni nagibi. Prepričani smo, da mu znanstvene korifeje, katere tako laskavo ocenjujejo njegovo delo, v tem ne bodo dale prav. Mi pa vprašujemo le, zakaj ni „Matica“ pri pesmih, ki se imajo razširiti med narod, nastavila višjega, res pesniškega merila?

Sicer pa upamo, da je ta stvarina sedaj končana in da pridejo skoro na vrsto pesmi, ki bodo bolj ustrezale smotrom — „Matičinim“.

Dr. Evgen Lampe.

Pri Jugoslovanih. („Zabavna knjižnica“ XVI. zvezek.) Spisal Josip Lavtižar. To je napis knjigi, ki nam jo je spisal znani potopisec g. J. Lavtižar, da nas seznani z mesti, prebivavci in kraji naših bratov na jugu. Pisca teh vrstic je tem bolj zanimala, ker je sam že napravil to pot in jo ima opisano v rokopisu razen Dubrovnika, Boke Kotorske in Črne gore. Zato tudi izpregovorim nekoliko o njej.

Kam nas vodi g. Lavtižar? Sam nam pove v „Uvodu“, da nas pelje iz Ljubljane preko Zagreba ob Savi mimo Siska do Broda in od tod v Bosno ponosno, v Sarajevo, glavno mesto dežele, iz Sarajeva čez Ivan-planino v Mostar, odkoder hitimo po železnici mimo Metkoviča v Gruž, Dubrovnik in na parniku v Kotor, odkoder se pelje z vozom v glavno postojanko „Črne gore“, v Cetinje in nazaj v Kotor, Dubrovnik, Spljet, Solin, Zader, na Reko in čez Št. Peter v Ljubljano. Lepa pot, kaj ne! Toda motil bi se, če bi mislil da nam potopisec našteva le omenjena mesta! Ne, temveč pisatelj ima povsod odprte oči in ušesa in čuteče srce za svoje brate na jugu. Pripoveduje nam o njih, kako so živeli in se vojskovali, kaj so storili, in kako zdaj živijo in delajo. Nima namena, da bi le mogel reči: Bil sem tu in tam, videl to in ono, — temveč namen njegovega potovanja je bil, kakor sam pravi (str. 27.) „da si razširi duševno obzorje, ali povedano po domače: da bi se kaj naučil“. A mislim, da pravo zadenem, če rečem: Napisal je vse to, da bi tudi druge poučil. In zato vpleta v svoj potopis toliko lepih in zanimih dogodkov iz zgodovine in iz drugih ved, da je veselje čitati njegovo knjigo. Kajpada se je tu in tam vtihotapil kak pogrešek, kateri pa ne jemlje knjigi vrednosti. Pisec omenja o Sisku (str. 31.), da je „dandanes važno trgovsko mesto za žito in les“, a bilo bi boljše, če

bi rekel, da „ni dandanes tako važno“ kakor je bilo nekdaj. Sisek je tudi znamenit v arheološkem oziru. Sarajevo se imenuje „mesto palač“ in je dobilo svoje ime od palače („kaštela“,) katero je dal sezidati Mohamed II. za svojega vojskovanja (str. 68). Na str. 75., kjer se omenja stolnica, bi bilo dobro omeniti, da so stene in strop ozaljšali mojstri Seitz, oče in sin, in Rohden z izvrstnimi kompozicijami in da so slikovita okna, zlasti v prezbitერიju, znamenita, ker so dobro izražene na njih narodne noše. Etnografska skupina, o kateri govori pisec (str. 84.), se mi zdi še zlasti zaradi tega imenitna, ker tu vidiš, česar druge pri mohamedanih videti ne moreš — ker so zaprta vrata vsakemu ptujcu v žensko stanovanje, a Turka brez ženskih si ne moreš misliti, kakor brez kave in tobaka ne!

Ker se dandanes zopet povečuje in povzdiguje Mohamedova vera, bi bilo dobro, da bi g. pisatelj (str. 125. itd.) še več povedal o Mohamedu, o njegovi veri in njeni etiki. Prav govori pisatelj o železnici z Ivan-planine (str. 108.) do Konjica, da ne najdeš njej blizu enake. Vozil sem se pozneje čez Semering, Arlberg in Brenner in Brünig v Švici, pa ta „hercegovski Semering“, kakor sem slišal, da pravijo železnici na zobe iz Konjica do Ivan-planine, me je še bolj očaral z globokimi prepadi in gorskimi vršaci. Konjica ima tri džamije in novo pravoslavno cerkev. Dobro bi bilo tudi omeniti (na str. 111.), da so bili ravno bogomili največ krivi, da je dobil Turek Bosno in Hercegovino v svojo oblast. Zakaj plemstvo je bilo vdano tej ločinki očitno ali skrito, in ko je prišel sovražnik, je izdalo ljudstvo, s katerim ga ni več vezala verska vez. Povsod nas uči zgodovina, da če se vodje tako izneverijo ljudstvu, so na razpolago sovražniku, kadar pride. To je bilo nekdaj in tako nas uči dandanašnja izkušnja.

O frančiškanih (str. 118.) omenimo, da so se oblačili v narodno nošo in so jih ljudje zvali „ujak“, po naše ujec, da so morali dostikrat skrito opravljati svojo službo in da so v njih vrstah znameniti književniki, mej katerimi je največji pesnik osemdesetletni Fra Grga Martić — bosenski Homer.

Norin, rimska Narona, je bilo nekdaj glavno mesto južne Dalmacije in škof. sedež (str. 139.). — Na str. 165. je imenovan Marko Marulić kot duhovnik. Ni bil duhovnik, ampak „vlastelin“ — laik, vender nabožen pisatelj in za tisto dobo eden najimenitnejših mož. (Pr. knjige „Matice Hrvatske“: „Marko Marulić“, „Judita, Zagreb 1901. in „Povjest Hrvatske književnosti u Dalmaciji i Dubrovniku“, Zagreb, 1902.) Tudi